

Tóbiás László: Szakmai életutak az ifjúsági munkában:

Wootsch Péter – II. rész¹

Az interjú második része 1991-től tekinti át Wootsch Péter szakmai életútját az ifjúsági munkában. Államtitkárként ő vezette az ifjúsági minisztérium és intézményi háttere felállítását, a közfeladat definiálásában is támaszkodva a Fidesz Ifjúságpolitikai Kabinetje munkájára. Ő volt az első magyar tagja az Európa Tanács ifjúsági képzői teamjének, és ő vezette a Sziget Fesztivál máig működő Civil Szigetének létrehozását. Az interjú záró része az ifjúságügy néhány nemzetközi aspektusáról, lehetséges jövőbeni szerepéről szól.

Hír lett, hogy eltávoztam a Miniszterelnöki Hivatalból. Egy-két napra rá felhívott Deutsch Tamás, hogy akarnék-e a Fidesz mellett szakértősködni. Akkor a Fidesz fontosnak tartotta az ifjúsági ügyeket. Ismertük egymást, mert Tamás járt a MISZOT üléseire. Igent mondtam. Jogilag szabadúszó voltam, 1995 után pedig egyéni vállalkozó. A parlamenti frakció mellett végzett szakértői munkával párhuzamosan elkezdtem képzéseket csinálni meg hasonló munkákat. Kovács Erzsébet is eljött a Miniszterelnöki Hivatalból, csináltunk együtt is képzéseket. A közösségi letéti számlarendszer hatalmas szociális térkép volt a számunkra, ismerőseink kerestek, hogy csinálunk-e egy képzést. Akkor kezdtem együtt dolgozni Mikula Lajossal, az Agryával, a Földművelésügyi Minisztériummal. Csináltunk Európa-napokat vidéken, hihetetlen képzési kalandokba merültünk.

És dolgoztam Peter Lauritzen jóvoltából nemzetközi képzésekben is. Megint csoda történt velem: Peter behívott egy képzői teambe, ami az első long term training course irányítója volt. Őt alkalomból állt a kurzus egy másfél éves folyamatban, mindig más országban, hét-tíz napig. Utána projekt munkát végzett mindenki ott, ahol ifjúsági munkásként dolgozott. Aztán voltak értékelő szemináriumok, így kész projektekkel fejeződött be a képzési folyamat. Ez egy kísérleti program volt: az elmélet, a módszertan, hogy a képzés közvetlenül valamilyen konkrét projektbe való kimenettel záruljon, minden egyes résztvevő esetében. Abból a képzésből olyan résztvevők kerültek ki, akik a mai napig fontosak az európai ifjúsági munkában. Emberjogi képzők körében eléggé jól csengő nevek Paul Kloosterman vagy Jo Claesten. Németh Zita később a Mobilitásban dolgozott. A folyamatot Yael Ohana dokumentálta. Tanácsadónk volt Peter és Hendrik Otten, az interkulturális tanulás fontos európai embere. Teamtag volt Antje, mi akkor találkoztunk először, Rui Gomes², a francia Jean-Marie Bergeret, aki sajnos azóta meghalt, idő előtt, és Else van Mourik holland kolléganő, meg én. Peter és Jean-Marie egész szakmai látásmódokra meghatározóak voltak, utóbbival nem volt közös nyelvünk, de rendkívül jól megértettük egymást, a morális kisugárzása nagy hatással volt rám. Hozzájuk fogható hatást Lynn Chisholm angol ifjúságkutató tett rám, aki Peterrel közösen kezdeményezte, hogy tíz európai egyetem együttműködésében ifjúsági munka mesterképzést honosítsanak meg, European Studies címmel, hogy az európai intézmények számára mesterfokozatú ifjúságpolitikusokat biztosítsanak. Lynn volt az elnök. A halála megakasztotta ezt a folyamatot, nem is tudom, most hol tartanak. Csak periferiálisan tartozik az ifjúsági ügyekhez, de az egész látásmódom szempontjából nekem nagyon fontos volt, és az a mai napig, egyetemi éveimből Király Jenő³, a diplomamunkámat is nála írtam.

¹ Az ifjúsági munkásokkal készített szakmai életútinterjú-sorozat bevezető tanulmánya folyóiratunk 2019. évi 1. számában, a Wootsch Péterrel készített interjú a 2019. évi 2. számunkban jelent meg.

² Rui Gomes most az Európa Tanács Ifjúsági Részlege képzési osztályát vezeti.

³ Király Jenő (1943–2017) filmesztéta, a magyar filmelmélet meghatározó alakja volt. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán magyar-népművelés szakot végzett, majd ott tanított. A közösségi és ifjúsági munka

Ez az az idő, amikor 1995 decemberében megnyílt a Budapesti Európai Ifjúsági Központ. Amikor én 1990 novemberében először voltam ott az Európa Tanács Ifjúsági Kormányközi Testülete ülésén, akkor született meg a döntés, hogy készítsenek tervet második Európai Ifjúsági Központ kelet-európai létesítéséhez. Az Európa Tanács nem egy gazdag szervezet, a tagországok ajánlatait kérték az intézmény elhelyezésére. Pozsony, Krakó és Budapest szállt versenybe. Budapest nyert. Miközben '95 decemberében Göncz Árpád köztársasági elnök Budapesten megnyitotta az intézményt, mi egy La Rochette nevű luxemburgi kisvárosban voltunk az említett képzésen, és küldtünk egy faxot, amire minden résztvevője a képzésnek írt legalább egy mondatot, hogy mit kíván a központnak. Nekem megvan ennek az eredeti példánya.

Az egész képzés egy nagyon intenzív történet volt, személyiségbe hatoló erővel. Annyira ellentmondásosnak éreztem magamat abban a helyzetben, hogy azt mondtam magamnak, soha többet életemben ilyet el nem vállalom. Olyan nehéz volt nyelvi, kulturális vagy inkább interkulturális okok miatt. Mert akkor kellett rájönnöm, hogy mennyi mindent nem tudok, milyen rosszul beszélem az angolt. Mennyire különbözőek a képzési vagy pedagógiai kultúráink. Nagyon komoly erőfeszítéseket kellett tennem ahhoz, hogy megértek bizonyos akciókat. A kollégák egy bevonó, nyitott, demokratikus, aktív részvételen alapuló tanulási folyamatot terveztek, aminek az összetartása rengeteg felelősséggel jár. Rendet és légkört, mielőtt kell teremteni ahhoz, hogy mindenki egyenrangú félként vehessen részt. Munkanapok végén kimerítő teamüléseken hajnali kettőig vagy háromig próbáltunk valaminek a végére járni. Sokszor elveszítettem a fonalat. Nekem kelet-európaiként nagyon egyszerűnek tűnt bizonyos pontokon: csapjunk az asztalra! Miért kell már megint azzal foglalkozni, hogy kinek milyen a lelke?! És nagyon-nagyon sokáig tartott, amíg leülepedett bennem ez a tapasztalat, meg ez a tudás, hogy itt én beleütköztem abba a nagyon normális helyzetbe, hogy nekem van egy szocializációm és nekik is van egy szocializációjuk. Felnőttünk valamilyen körülmények között, és eljön egy pont, amikor ennek együttműködésbe kellene átfordulnia. És milyen nehéz ezt kifejezni magatartásokkal! Nem, én soha többet! – mondogattam magamnak. Antjével nem voltunk jóban. Antje utált engem akkor. Azóta, hogy összekerültünk és összeházasodtunk, sokat nevetünk ezen. Úgy gondolta ő akkor, hogy én kerékkötője vagyok a folyamatoknak, nekem mindent többször el kell magyarázni. Haragudott Peterre: miért hívott be engem? Peter azt mondta: kell lennie valakinek Kelet-Európából. Mindig azt mondta nekem, és Jean-Marie is, hogy ne félj ettől a helyzettől, mi arra vagyunk kíváncsiak, amit te tudsz. Végül is, talán ez segített, ha úgy tetszik, felszabadított egy kicsit. Utána is bekerültem képzői teamekbe, tagja voltam az Európa Tanács képzői együttműködői körének (Trainer's Pool), amiből aztán később nemcsak az életkorom miatt, hanem az Antjével való kapcsolatunk miatt előállható összeférhetlenségek miatt is kiszálltam. Magyarok nem sokan voltunk benne a körben. Kovács Erzszi egy idő után kiszállt és inkább átment az uniós képzésekbe. Földi Laci⁴, mást nem is nagyon tudok. A képzői körön keresztül találtak meg több kísérleti programra. Például egy hat részből álló képzési sorozat célja volt kitalálni az európai polgárrá nevelés módszertanát. Demokrácianevelés. Csináltam az otthoni képzéseket is, miközben dolgoztam a Fidesz mellett mint szakértő.

Az 1994-es választások előtt állt fel a Fidesz szakértőikabinet-rendszere. Akkor még Stumpf István volt az agytröszt vezére. Szakpolitikai irányokat dolgoztak ki, és ez abban az időben fontos volt a Fidesz számára, az is, hogy ezeket meg is beszélje szakértőkkel, egyetemi tanárokkal, kutatókkal. Elég intenzív szakértői háttérmunka folyt. Én az Ifjúságpolitikai Szakmai Kabinetnek voltam a vezetője. Nagyon jó kis kabinet volt, mert tagok voltak Deutsch

---

több jeles személyisége hasonlóképpen fontos tanárként emlékezik rá.

⁴ 1999-től dolgozik nemzetközi trénerként, a Mobilitásnak 1998–2006 között nemzetközi, 2007–2008 között általános igazgatója volt.

Tamás, Fodor Gábor, Szelényi Zsuzsa⁵, Bodor András, Horváth László, Fürjes Balázs. Oktatási testvérkabinetünket Pokorni Zoltán vezette, velük egészen jól együttműködtünk. Mi készítettük a Fidesz ifjúságügyi választási programját, mert ilyen is volt abban az időben! Aldridge Cleaver bonmot-ját, ami úgy szól, hogy „vagy a probléma, vagy megoldás része vagy”, parafráztuk a választási programot bemutató brosúrában: „Légy a megoldás!” Nagy volt a szakértői nyüzsgés és nagyok voltak a választási várakozások is. Az eredmény ismert: csúnya vereség. Nyert az MSZP és bement mellé koalícióba az SZDSZ. Az Oktatási Minisztérium élére Fodor Gábor került, aki meghívta Kovács Erzsit ifjúságpolitikai főosztályvezetőnek. Aztán feleszmélt a KISZ-esekből MSZP-sekké, részben parlamenti képviselőkké lett, de még ifjúsági szervezeti színekben is szereplő kör. Kialakult és sajtónyilvánosságot kapott az MSZP–SZDSZ ifjúságpolitikai csörte. Jött Koncz István, mint címzetes államtitkár, és titkárként vezette a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanácsot. Megkettőződött az államigazgatási struktúra. A Miniszterelnökségen levő titkárság kezdte magához szívni az intézkedési lehetőségeket és az erőforrásokat, Erzsit lassan erőforrások nélkül maradt a minisztériumban. Mindez egy méltatlan személyes háborút is tartalmazott. Megterhelte egyfajta gyanakvó légkör a KISZ-ben indult, majd a Demiszben és a BIT-ben politikai szereplőkké avanzáltak ellentmondásos ügyei miatt a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács megítélését is. Ennek is szerepe volt abban, hogy Stumpf 1998-ban úgy döntött, a kormány kiszáll belőle.

A választási vereség nyomán kisebbre kellett venni a Fidesz-frakciója szakértői körét is, nekem az ifjúsági ügyek mellett fel kellett vennem néhány más munkát is. Többek között a társadalmi szervezetek támogatásáról döntő parlamenti bizottság szakértőjeként is tettem-vettem, ami egy nagyon tanulságos és a hazai civil ügyek szempontjából rendkívül érdekes dolog volt.

Jött '98, választási győzelem. A kabinet eredeti javaslata az volt, hogy oktatási és ifjúsági minisztériumot hozunk létre, jó eséllyel Pokorni Zoltán vezetésével. Felerősítjük ezzel azt, hogy az ifjúsági munka szociálpedagógiai tevékenység, lényegében egy utolsó tanulási esély arra, hogy fiatal emberek tudásban, önbizalomban, szociális képességekben megerősödjenek. Ennek az alapja egy közösségi tanulási tér, egyesület vagy tényleges fizikai tér, ami kellően nyitott és szabad tevékenységek befogadására. Alapvetően gyakorlati tanulás ez, aktivitásokban való részvétel segítségével való tanulás. Csinálj valamit, tanulj belőle! És ennek legyen egy támogató struktúrája, a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat, annak a regionális irodái, amik helyi szakmai központok, amikhez van támogató forrás rendelve, aminek a felhasználásáról helyben döntenek. A minisztérium a kereteket biztosítja, a tartalmakat pedig a helyi regionális irodák adják. Képzéseket is nyújtanak a támogatás elemeként. Mivel az országban jelentős területi eltérések vannak, ebből adódóan szociális eltérések is, ezért ne dolgozzunk ki a helyi lehetőségeket megkövetelő átfogó ifjúságpolitikai koncepciót, hanem várjuk ki azt az időt, ameddig a koncepció alulról felfelé beérik. A Mobilitás kettős funkciót tölthet be. Egyrészt elviszi helybe a támogatásokat, és ezeket a helyi viszonyokat ismerő kuratóriumok osztják el. Másrészt a szakértők, a regionális irodák munkatársai segítik ezt a folyamatot, a pénz felhasználását monitorozzák, elemzik, értékelik, és abból alakulhat ki az, hogy milyen típusú problémákra milyen válaszokat lehet adni. Az volt a terv, hogy a Központi Ifjúsági Alap egyre nagyobb hányada a helyi struktúrán keresztül kerül felhasználásra. Ez visszacapcsolódik a közösségi letéti számlák elképzeléséhez. Statisztikai régiókban gondolkodtunk, a csatlakozás közelségére tekintettel az Unióval kompatibilis intézményeket akartunk építeni. Az Unió az ifjúsági forrásokat nyitotta meg először az ország számára, talán 2000-ben, akkor Youth for Europe-nak hívták a programot, és nekünk már volt kész struktúránk ennek a fogadására, elsőként a kelet-európai országok között, a Mobilitásban. Voltak a felálló rendszerrel persze problémák is, de

---

⁵ Utóbb 1996–2010 között a Budapesti Európai Ifjúsági Központ igazgatóhelyettese volt, Peter Lauritzen, majd Antje Rothemund igazgatósága idején.

voltak egészen kimagasló regionális irodák is, például az észak-alföldi, aztán ahhoz nagyon jól felzárkózott a dél-alföldi, ezek vezetői, Katona Mari és Vajda Árpi messze kiemelkedtek a többiek közül.

Tehát '98-ra visszatérve, az volt az eredeti terv, hogy az új kormányban oktatási és ifjúsági minisztérium legyen, a Mobilitással mint háttérintézménnyel. Mindenki erre készült. A kormányalakítás előtt három nappal felhívott Orbán Viktor. Mi nem voltunk akkoriban már közvetlen munkakapcsolatban, én nem tartoztam ahhoz a stábhhoz, mely rendszeresen találkozott vele. Ifjúsági és Sportminisztérium lesz, mondta, ezt ő eldöntötte. Ad nekem három napot, hogy végiggondoljam, én lennék a közigazgatási államtitkára ennek a minisztériumnak. Deutsch lesz a miniszter, de addig nem nevezi ki, míg meg nem szerzi a diplomáját. Egy ilyen felkérésre nem lehet nemet mondani. Egy olyan feladatot kaptam, ami eléggé egyedülálló egy köztisztviselői pályán. Egy minisztérium létrehozatala egy szép köztisztviselői feladat. Igent mondtam, és mivel nem volt minisztérium, kineveztek politikai államtitkárnak a Miniszterelnöki Hivatalba, azzal a feladattal, hogy előkészítsem a minisztériumot. Stumpf István lett a főnököm. Kaptam irodát, három vagy négy munkatársat, a szám aztán bővült. Először a helyettes államtitkárokat kellett megtalálni. Az megmondatott, hogy az Országos Testnevelési és Sporthivatal bázisán kell dolgozni. Sem a költségvetését, sem a köztisztviselői létszámot nem változtatták meg. Ami azzal járt, hogy el kellett bocsátani az OTSH munkatársai egy részét. Egy apró büszkeségem, hogy egyetlen munkajogi per sem indult az elbocsátások miatt. Hadd legyenek egy kicsit szerénytelenek: arra törekedtem, hogy személyesen beszéljek mindenkivel, a szemükbe nézek, hogy ők a szemembe nézhessenek, nem veszítik el az emberi méltóságukat. Nem könnyű helyzet, hogy valaki 25–30 éve köztisztviselő az OTSH-ban, és jól látható, hogy arra a munkakörre nincsen szükség.

A minisztériumi területek nagyjából kialakultak. Tudható volt, hogy én közigazgatási államtitkárként folytatom, lesz egy politikai államtitkár, a parlamenti államtitkár, ő lett Szakács Imre. Világos volt, hogy a gazdasági helyettes államtitkár Bodor Andris lesz, aki egy kiváló fiatalember volt, azóta a Világbanknál dolgozik. Ki legyen az ifjúsági helyettes államtitkár? Koalíciós okok miatt én Hölvényi Györgyben láttam kapacitást, aki az Ifjúsági Kereszténydemokrata Unió elnöke volt korábban, egy nagyon jó eszű, jóindulatú fiatalember. Topolánszky Ákos lett a kábítószerügyi helyettes államtitkár, akkor ez egy nagyon égető probléma lett, és nagyon helyesen ezt az ifjúsági minisztériumban helyeztük el. Dénes Ferenc sportközgazdász a sport helyettes államtitkára, aki nem a sport felől érkezett, tehát nem a Schmidt Pali vonala, ami elég nagy változás volt a terület szokásjogaihoz képest. Mi voltunk az első olyan közhivatal, amelyik fogyatékosokkal élő köztisztviselőket foglalkoztatott. A parasportoknak külön államtitkára volt, Szekeres Pali vívóvilágbajnok, az ő stábjában siket és mozgásukban korlátozott kollégák is dolgoztak, ami egy érdekes szellemi és technikai kihívás volt a minisztériumi infrastruktúra kiépítésekor. És azt kértem, a helyettes államtitkárok is keressék meg a maguk stábját.

Eljött '98 decembere, Göncz Árpád köztársasági elnök úr felmentett mint politikai államtitkárt és kinevezett mint közigazgatási államtitkárt, és a minisztérium megkezdte a működését. Aztán 2000 januárjában felmentettek a munkám alól. Ennek a tényleges oka nem annyira ismert, de szerintem alakult egy lehetséges nézeteltérés bizonyos sportingatlanok privatizációja körül, amiben a véleményünk nem egyezett a miniszterrel. Azt gondolom, a miniszter is jónak látta, ha elkerülünk egy lehetséges, hangos konfliktust.

Megtettük, ami nem történt meg '98 őszéig: hatályon kívül helyeztük az 1971-es ifjúsági törvényt. Ennek a helyébe léptek az új jogszabályok, megalapítva a Mobilitást is. Ez volt

egyébként az első úgynevezett salátatörvény⁶, ezért nem nagyon emlékszik rá senki sem. Én nem tartottam sem elegánsnak, sem jogállaminak a salátatörvényt. Stumpf azt mondta, sürgős a kormányzati átalakítás, most az egyszer, kivételesen, mert ez tényleg nem elegáns. Jó, de akkor legalább átmegegy, és a minisztérium megalakulásakor van egy szilárd törvényi keret a minisztérium működéséhez. Közigazgatási államtitkárként én már nem foglalkoztam ifjúsági ügyekkel, de rajta tartottam a szemem, hogy mi történik. Akkor született meg a 2/1999-es miniszteri rendelet, ami részletesen szabályozta a támogatási rendszert és a Mobilitást⁷.

Volt még egy fontos kezdeményezése Stumpfnek, elővéve ifjúságkutató énjét, elindította a longitudinális ifjúságkutatások sorát.⁸ Maga a Miniszterelnöki Hivatal finanszírozta, és az első kutatást ifjabbik Gázsóra bízta mint kutatásvezetőre. A kutatókkal találkoztunk, de még financiálisan sem volt hozzá a minisztériumnak köze. Ez egy jó kezdeményezés volt, hogy mi lett belőle később, arról nincs jó véleményem.

Volt még egy kezdeményezés, de az hamvába holt, hogy rendezni kellene az ifjúsági szakma képzettségi rendszerét. Meg kellene tenni az első lépéseket, hogy az ifjúsági munka szakma legyen. A képzés formai és tartalmi kérdései mellett a kimeneti oldal is megoldandó: ki foglalkoztatja azokat, akiknek ilyen papírja van? Elkezdődött a kidolgozás. Megpróbáltam rajta tartani a szemem, mert ez nekem nagyon fontos volt személyesen is, a korábbi évek tapasztalatai miatt, és úgy gondoltam, fontos lenne valamit ezekben csinálni. De közigazgatási államtitkárként volt egyéb elég kormányzati feladatom. Sok szakmai részletbe nem lehet elmerülni, meg kell bízni a kollégákban, és így is 12–14 óra egy munkanap. És azokban az években volt itt a szomszédban egy háború, aminek voltak súlyos következményei ránk nézve is.

Néhány hónapi működés után Hölvényi György lemondott, és akkor jött a helyére Szabó László, akit én eredetileg főosztályvezetőnek gondoltam, de ő azt nem fogadta el, mert a helyettes államtitkárságot nézte ki magának, ami így aztán megadatott.

2000 januárjában a miniszter döntése szerint egyszemélyes delegációként elutaztam a Kofi Annan, az ENSZ főtitkára által kezdeményezett első sport-világkonferenciára, Montevideóba. '98 őszén egyébként már találkoztunk a főtitkár úrral, a szintén általa kezdeményezett első ENSZ ifjúsági világkonferencián, ahol államtitkárként én vezettem a magyar delegációt. Mire hazaértem a sport-világkonferenciáról, világos volt, hogy eléggé jól elő van készítve az, hogy elmenjek a minisztériumból. Én csak azt kértem, ha már így alakult, akkor essünk túl rajta minél előbb, minél gyorsabban, és arra törekedtem, hogy utódomnak, Bodor Andrisnak segítsek abban, hogy átvegye a feladatokat. Abban is volt némi irónia, hogy egyik nap állami vezető voltam, annak minden felelősségével és juttatásaival együtt, a következő napon meg már egy önfoglalkoztató, annak az eldöntésével, hogy akkor hogyan tovább. Család, gyermekek, senki mást nem érdekelt olyan nagyon, hogy hogyan oldjuk meg a családi kassza dolgait. Egyedül Szájer József, aki akkoriban frakcióvezető volt, nyújtott egy kis segítséget, és kisebb szakértői munkákkal bízott meg a frakció körül, de ez nem volt tartós dolog. Próbáltam felvenni a kinevezésem miatt elejtett fonalakat, visszatérni a szívemnek kedves területekre, de ez sem egyszerű, nyilván.

Egyszer csak Gerendai Karcsi hívott telefonon a Szigettől, hogy olvassa, van ráérő időm, és meghívott, hogy csatlakozzam a stábhöz. Az első Szigettől kezdve figyeltem a kibontakozását,

---

⁶ 1998. évi LXXXVI. törvény a miniszterek feladat- és hatáskörének változásával, valamint az Ifjúsági és Sportminisztérium létrehozásával összefüggésben szükséges törvénymódosításokról.

⁷ 2/1999. (IX. 24.) ISM rendelet a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram és a Regionális Ifjúsági Irodák működéséről.

⁸ A 8000 fiatal megkérdezésével végzett Ifjúság 2000 kutatást négyévente követték nagymintás kutatások. A legutóbbi a Magyar Ifjúság Kutatás 2016.

a másodikon voltam először, és tulajdonképpen minden évben voltam. Egyszerűen érdekelt, szerettem, tetszett. Karcsinak az volt az elképzelése, hogy a kapcsolati hálón el tudok menni régi kollégákkal beszélgetni, ha szükséges. Ez a lobbizós feladatkör azonban nálam morális akadályokba ütközik, és meg is mondtam neki, hogy ezt ne várja tőlem. Elveimmel ellenkezik, így nem vagyok erre alkalmas. Elfogadta ezt, és akkor dolgoztam ott, alapvetően a Civil Szigettel, 2000 szeptemberétől négy és fél szép évet. Nagyon kedveltem a srácokat ott. Nagyon kellemes volt. Önfoglalkoztatóként voltam a Szigettel szerződésben, és belefért bőven, hogy a képzéseimet, tanácsadói munkáimat is csináltam mellette.

'68-ban lépett fel az ifjúság a történelem színpadára, hiszen kultúrát teremtett. És ezért beszélhetünk ifjúsági kultúráról, mert ott intézményes formákat öltött egy generáció kulturális önkifejezése. Woodstockkal kezdődött. Egy manifesztáció volt az a fesztivál, elindította ezt a történetet a maga hippiideológiájával és elég komoly ideologikus elemekkel is. Az első három vagy négy Szigetnek a szlogenjében ott volt Woodstock. A magyar Woodstock. Az első Szigeteknek megvolt ez a manifesztációs jellege. Alapvetően sok önkéntes munkára, természetes együttműködésre épülő, kevésbé professzionális volt. Sokkal inkább hasonlított egy ifjúsági projekthez, mint azután a később bekövetkezett professzionális munkamegosztáshoz. Volt egy inspiráló ereje, ebben az aurában születtek zenekarok, kreatív hozzájárulás történt, közös munka volt a maga rendetlen, spontán formáiban is. Az első három, esetleg öt évben szerintem ifjúsági munka volt a Sziget. Később annyiban érintkezik az ifjúsági munkával, inkább ifjúságpolitikának mondanám, hogy a manifesztum ott maradt, az ifjúsági fogysztók kultúráját manifesztálja.

Egy szervezés tapasztalatai nyilván elindítanak változásokat a professzionizálódás irányába. Az első csapat jó ideig együtt maradt, és az alkotta a magot ahhoz, hogy mindig kapcsolódjanak hozzá profik, színpadtechnikával, biztonsági emberekkel, logisztikai szolgáltatásokkal. Az évek során vállalkozássá lett a Sziget. Ez egy fejlődéstörténet. Ez látszik a közönség változásán is. Elért egy olyan határt a jegyár, hogy az már nem megfizethető mindenkinek. Az első Szigetek ennél sokkal nyitottabb szociális hatásokkal sokkal plurálisabb közönséget vonzottak. És lett egy közönség, ami ott nőtt fel a fesztiválon ezzel a szabadságélménnyel együtt. Gábor Kálmán ifjúságszociológus találmánya volt, hogy vizsgálja ezt a közönséget. Az egy másik kérdés, hogy az ő teóriáját, miszerint a Sziget a középosztály szigetévé vált, nem teljesen osztom.

Amikorra én odakerültem, a professzionizálódás folyamata elkezdődött. A Civil Sziget éppen azért volt fontos, hogy megtartsa valamit abból a spontaneitásból, ami a Sziget első időszakát jellemezte. A Civil Sziget első két-három esztendeje nem is volt talán olyan rossz. Sikerült távol tartani az oda nem illő elemeket. Házikó (Horváth Veronika) meg Vizi Bali őrizték a spontaneitást is, de volt annyi professzionizmus is bennük, amennyivel képesek voltak az egészet úgy szervezni, hogy mindenki jól érezhesse magát benne. Ez egy jó dolog volt, de úgy éreztem, kezdett dominánssá válni az a szempont, hogy az a terület is értékesíthető, és ebben már nem éreztem a helyem. Talán el tudtam volna tölteni még egy jó pár esztendőt kompromisszumokkal, csak úgy gondoltam, nincs rá szükségem.

A Sziget után még magánzókodtam. Maradt az Agrya, mint egy állandó partner, akinek írtam anyagokat, képzéseket csináltam. Lassan-lassan elvékonyodott ez a történet, és akkor elmentem nyugdíjba, a vállalkozást becsuktam.

2011. április 1-jén léptük át a határt úgy, hogy ott fogok élni egy országban, ahol korábban nem igazán voltam, csak Újvidékig jutottam el, egyetlenszer. Belgrádban éltünk négy évig. Aztán Antje megkapta ezt a megbízatást, és visszatért Strasbourgba, és azóta itt élünk.

Az ifjúsági munkában tapasztalhattam érdekes dolgokat Szerbiában. Az ifjúsági mozgalmak elég jelentős szerepet játszottak abban, hogy Milošević 2000-es megbuktatásától a

leszbikusságát nyíltan vállaló Ana Brnabić miniszterelnökké választásáig jutott Szerbia. Rengeteg jó kolléga van, fantasztikus gondolatokkal, de ugyanazt élik meg, mint más országok egy ilyen átmeneti időszakban: nem intézményesednek a dolgok, és az intézményesedésnek mindig pártpolitikai meghatározói vannak. Minden, ami ott ifjúsági munka és érték, az a szokásos módon működik: nyugati vagy nemzetközi szervezetek támogatásából: Erasmus, Európa Tanács, Európai Ifjúsági Alapítvány, Norvég Alap, német alapítványok. Akik ügyesek és beszélnek nyelveket, azok hozzájutnak ezekhez a forrásokhoz. A probléma megint csak abban áll, hogy mi közfeladat, az állam mit csinál. Sajnos ugyanazt, amit Magyarországon, vagyis sokszor semmit sem. És vannak civil mozgások, amik nagyon érdekesek, éppen úgy, mint nálunk. A szerbeknek fontos hagyománya, hogy Miloševićet is egy civil mozgalom buktatta meg, azzal a zsenialitással, ahogy az Otpor nevű ifjúsági szervezet csinálta. Van Újvidéken egy ifjúsági fesztiváljuk a péterváradai erődben, az Exit Fesztivál. Ez a Milošević elleni tüntetés egyik fontos súlypontja volt. Odamentek a fiatalok zenélni, s azt mondták, addig innen nem mennek el, és mindennap zenélni fognak, amíg Milošević meg nem bukik. És ez az együttlét 101 napig tartott. Az Otpor végül egy nagyon komoly vállalkozás lett a Milošević elleni küzdelem tapasztalataiból, ezt tanítják mindenfelé. Talán Londonban van most a székhelyük. Különbözőbb politikai ízlés nélkül elvállalnak munkákat, ez már egy kissé más, mint volt.

Egy másik fontos ráismerés Szerbiában az ifjúsági elvándorlás volt, amit bár előszeretettel „agyelszívásnak” hívnak, valójában egy erős üzenet a bizalomról. Fiatalok sokasága hagyja el az országot, mert nem bízik a kedvező változásokban, és nem látja a maga helyét a folyamatokban, amelyek tényleges változásokhoz vezethetnének.

Ha egy kicsit felemeljük a fejünket és kinézünk a hétköznapijainkból, akkor azt minden köntörfalazás nélkül megállapíthatjuk, hogy megint egy átmeneti korszakba érkeztünk, egy olyan korba, amelyben régi gondolkodási kereteink számára már nem értelmezhető sok minden, ugyanakkor pedig egy új megértéshez szükséges tudásnak sem vagyunk még a birtokában. Ennek az egyik nagyon erős jele ez az egész klímakérdés, a formák, ahogyan megjelenik, ahogyan átpolitizálódik, ahogyan depolitizálódik, ahogyan radikalizálódik, ahogyan új ideológiaként bukkan fel, és így tovább. Ma a leghatásosabb ifjúsági mozgalmat egy 15 éves svéd autista lány szervezi, Greta, a mi Greta Thunbergünk. Még az is lehet, hogy ő lesz majd a legfiatalabb Béke Nobel-díjas az év végén. Soha nem fordult még elő, hogy valaki 15 évesen ilyen politikai súlyt adó médiajelenlétet kapjon. Ő indította el a pénteki klímátüntetések, amelyek egyes országokban ma már az utcakép részeivé váltak. Láthatjuk, hogy egy generációval lejjebb csúszott egy politikai aktivitásnak ez a formája. Korábban nem a 12–15... 13... 11 évesek tüntettek. Tanárokkal, szülőkkel mennek sokszor, de nem a felnőttek a kezdeményezői az akcióiknak. Fiatal felnőttek bányákat foglalnak el Németországban. Párizsban éppen a napokban volt összetűzés rendőrökkel. És látjuk ennek a klímakérdésnek a nagyon radikális megjelenéseit is, miközben a kiáltás egyre hangosabb, hogy politikusok, csináljatok végre valamit!

Érvényes-e amit Peter Lauritzen Eggs in a pan⁹ kötetében olvasunk? Nagyon keveset írt Peter, de nagyon sokat és sok helyen beszélt. Az első beszéde, médiajelenléte 1965-ből való. 22 évesen a Fiatal Európai Föderalisták gyűlésén beszélt. Egy metaforát használt: az egész európai együttműködés olyan, mint egy sok tojásból elkészített omlett. Ha a tojások már a serpenyőben vannak, nem lehet őket elkülöníteni egymástól. Az omlettben ott van egy francia, egy német,

---

⁹ Eggs in a Pan – Youth work: Speeches, Writings and Reflections by Peter Lauritzen (2008) Council of Europe; 1st edition (23 Oct. 2008).

egy olasz tojás, de az omlettnek saját entitása van. Ha ezt a gondolatot folytatnánk, hozzátehetnénk, hogy viszont egy omlettből nem lehet tojást készíteni. Úgy tűnik mostanában, hogy ezt az angoloknak senki nem mondta meg, lásd Brexit! Hangsúlyozzuk sokszor és hangosan, hogy ha van az ifjúsági munkának küldetése Európában, akkor az éppen Európa, a másik a demokrácia. A kettő együtt mozog, csak együtt értelmezhető: demokrácia nélkül nincs Európa, Európa nélkül nincs demokrácia. A klímaváltás a globalizációról is szól, egy globális folyamatról, ami persze megnyit egy utat a politika új dimenziói felé. Az igazi kérdés most az lesz például, hogy a pártstruktúrákban való politizálás maradhat-e a kor politizálásának a fő kerete, mint ahogyan ez a képviseleti demokráciánkban hagyomány, vagy éppen ellenkezőleg, a tömegbázisoknak kiszélesítése, a mozgalmak ideje jön-e el? Peter az ifjúsági ügyeket a közpolitika részeként helyezte rá az európai kormányok feladattérképére. Felvázolt egy új megközelítési lehetőséget az ifjúságkutatásnak is: a változások kutatását. A kormányközi együttműködés keretei között szervezeti és megközelítésbeli modellekkel dolgozott, amelyekben benne van annak a lehetősége, hogy kialakuljanak bizonyos európai sztenderdek ezen a területen is. Ezt szolgálta az a monitorozási módszere is, amelyet éppen Peter kezdeményezett, hogy legyen elégséges gyakorlati tapasztalat e modellekhez. A nagy kérdés, hogy érvényesek-e ezek a dolgok ma is. Én azon az állásponton lennék, hogy elveikben érvényesek.

A probléma ugyanakkor változatlanul az, hogy miközben egyre nagyobb szükség és nagyobb igény lenne a kialakult metodikájú ifjúsági munka érvényesítésére és alkalmazására és nagyobb felületeket kellene nyitni, hogy elérhető legyen, aközben a meglévő kapacitások is csökkennek és nemcsak Magyarországon, de a nálunk gazdagabb országokban is. A jó metodikájú ifjúsági munka programjai az integrációt szolgálják, társadalmi problémákra reagálnak, ezeknek a programoknak helye lenne hátrányos helyzetű, gazdasági, geográfiai értelemben kipörgő térségekben, amelyekből bőviben vagyunk Európában. Az lesz a következő nagy társadalmi probléma, hogy ezek a térségi-társadalmi különbségek nagyon élesen és gyorsan nőnek, és ahhoz, hogy életben lehessen tartani ezeket a térségeket, ahhoz meg kellene nyerni a fiatalokat, hogy ott is tudjanak maradni és erőforrásai lehessenek a térségnek. Láthatjuk, hogy milyen tragikus a magyar vidék problémája, például. Újra nagybirtokosok uralják a mezőgazdaságot, miközben a falvak meg sorvadnak. Ilyen helyekre kellene az ifjúsági munkát elvinni, miközben annak a kapacitásai éppen ezeken a helyeken csökkennek. Sokszor az a benyomásom, hogy az ifjúsági munka egyre inkább az amúgy jó szociális helyzetben levő fiatalokkal való törődésre redukálódik. Paradox, hogy az ifjúsági munka ott erős, ahol nincs rá igazán szükség, és ott gyenge, ahol szükség lenne rá.

Elképzelhető, hogy most az következik, hogy bemegy az egész napos iskolába az ifjúsági munka módszertana, mert másként nem lehet megoldani az iskola problémáit. A szocializációs ágensek közötti hangsúlyok erőteljesen változnak, de ez nem változtat azon, hogy az ifjúsági munka a részvételről, a társadalom tanulásáról, az önbecsülés tanulásáról szól, a méltóság felépítéséről, megőrzéséről, a másik méltóságának a tiszteletéről, az emberi élet, az értékek tiszteletéről, egészséges, normális társadalomról szól. Ezek alapvetőek. Kialakult egy egészen jelentős módszertár, szép, tanítható irodalom. Kérdés, hogyan rekrutáljuk az ifjúsági munkásokat, és milyen társadalmi pozíciót adunk nekik. Az ifjúsági munka forrásait bővíteni és decentralizálni kellene, a személyzet képzése, a képzettség erősítése és diszponálása lenne szükséges. Ma Magyarországon változatlanul az a helyzet, ami 30 éve. Települési oázisokat találhatunk egy sivatagban. Egyes helyeken kiváló és jól intézményesült, fenntartható ifjúsági munka van és a szomszédban pedig szinte semmi sincs.

Tegyük még azt is hozzá – ami a következő zavarokat fogja okozni annak eldöntésében, hogy Peter gondolatai vajon érvényesek-e mai is –, hogy nagyon erőteljesen jelen van a millenniumi, más néven Y generáció. Ez végrehajtott egy '68-hoz hasonló forradalmi fordulatot, mert hozzá

kötődik a digitális világ fogyasztóinak a forradalma, de úgy tűnik, hogy ezzel meg is elégedett. A '68-as nemzedék bizonyos dolgokat folytatott, intézményesített, kibontott. Most, 10–15 év elteltével kerülnek elő az internethasználat súlyos problémái, például a személyes adatok kezelésével, a gyűlöletbeszéd internetes elterjedésével, az internet sötét és a bűnözéssel érintkező oldalának a regulálásával kapcsolatos ügyek. Közben egy jó évtizede az internet egy szabadabb, otthonosabb világról üzent, ma inkább arról beszélünk, hogy az etikátlan profitmaximalizálásnak véget kellene már vetni. A demokrácia megújítása helyett ma választások meghackeléséről és gyermekeket zaklató internetes hálózatokról értesülünk, kéréstelen és illegális reklámokkal manipulálják a fogyasztókat. Mintha egy olyan világ született volna meg, aminek nincsen etikája. Az informatika világának milliárdosai – nem kis részben fiatal emberek – elképesztő ütemben növelik a vagyonukat, szinte érinthetetlen, ellenőrizhetetlen birodalmakat építettek ki. Sokan meg is kérdezik: ki irányít kicsodát? Úgy tűnik, a digitális forradalmat kirobbantó generáció azt azért nem gondolta végig, hogy milyen etikai szabályokkal kellene ezt az új szolgáltatásrendet működtetni. Sem az internet megregulázását, sem a klímakérdést nem lehet nemzetállami keretek között megoldani. Keresni kell ezért az együttműködéseknek a lehető legszélesebb lehetőségeit. Ha bezárkózunk, protekcionista leszünk, azzal nem oldunk meg semmit sem. Látszólag elkanyarodtunk egy kicsit a tárgytól, de bizony éppen az ifjúsági munka küldetéséről beszélünk. Az együttműködés kultúrája, ennek a tanulása, a saját célok mások céljaival való összeegyeztethetőségének a keresése, ez mind az ifjúsági munka része.

És végül: a családom, gyerekeim életére szerintem sehogy nem volt hatással, hogy én az ifjúságügyben dolgoztam. Az inkább, hogy mikor, mennyit lehettem együtt velük. Talán nem is tudnák pontosan definiálni, hogy én mit is csináltam. Látták ezeket a szerepeket, látták a hiányomat a szerepek miatt időnként, mert például, amikor államtitkár voltam, eléggé ritkán értem haza normális időben. Ráadásul nincs is olyan asztalfő a bonyolult családtörténetben, ahol én foglalnék helyet.

Strasbourg, 2018. szeptember – Budapest, 2019. április – Strasbourg, 2019. június